

Procedura succesorală în lumina noilor modificări aduse prin art. 109 din Codul de procedură civilă și prin Codul civil care va intra în vigoare la 1 octombrie 2011

Procedura succesorală notarială a fost reglementată inițial prin D. nr. 40/1953, republicat în B. Of. nr. 25 din 07.12.1960 și în prezent este stabilită în competența notarilor publici, prin Legea nr. 36/1995, art. 10, 68-88 (M.Of. nr. 92/16.05.1995). Această procedură cu caracter necontencios în materie succesorală a abrogat unele prevederi cu același caracter aflate în competența instanțelor judecătorești (art. 620-642 din Codul de procedură civilă referitoare la punerea pecetilor și inventarul bunurilor succesoriale, precum și D. nr. 109/1948 aplicabil în Ardeal).

Această procedură succesorală necontencioasă și-a dovedit pe deplin eficiența, fiind aleasă aproape unanim de părțile interesate, datorită simplității, operativității și costurilor ei reduse, față de procedura judecătorească, formalistă, costisitoare și lentă în desfășurarea ei.

Prin eliberarea certificatului de moștenitor sau legatar, după caz, în cadrul acestei proceduri, notarul public atestă drepturile moștenitorilor legali sau testamentari și face dovada cotei și bunurilor ce se cuvin fiecăruia (art. 88 din Legea nr. 36/1995), dacă nu este anulat în justiție, în cazul în care sunt aduse vătămări în drepturile celor interesați. Sancțiunea prevăzută de art. 1134 din noul Cod civil, este însă nulitatea, cod care va intra în vigoare de la 01 octombrie 2011, potrivit art. 220 din Legea nr. 71/2011. Prin art. 109 din Codul de procedură civilă, modificat prin Legea nr. 202/2010 (M.Of. nr. 714/26.10.2010), s-a adăugat textului inițial sancțiunea decăderii pentru neîndeplinirea procedurii prealabile, dacă nu este invocată de pârât prin întâmpinare și s-a adăugat un **alin. 4** cu următorul cuprins: *La sesizarea instanței cu dezbaterea procedurii succesoriale, reclamantul va depune o încheiere*

emisă de notarul public cu privire la verificarea evidențelor succesoriale prevăzute de Codul civil și de lege. În acest caz, neîndeplinirea procedurii prealabile poate fi invocată nu numai de către pârât, ci și de către instanță din oficiu.

Textul art. 109 astfel modificat este o reproducere a art. 188 din viitorul Cod de procedură civilă și confirmă că procedura succesorală notarială devine obligatorie și prealabilă, după cum și-a exprimat opinia și prof. Ion Leș¹, care după ce remarcă cu privire la sancțiunea decăderii că nu este cea mai bună soluție, susține că aceasta nu este incidentă, în cazul **alin. 4**, caz în care sancțiunea poate fi apreciată că un fine de neprimire care duce la respingerea acțiunii.

Considerăm că, de vreme ce instanța poate ridica din oficiu această neregularitate a sesizării fără depunerea încheierii de la notarul public cu privire la verificarea evidențelor succesoriale, înseamnă că aceasta are caracter de ordine publică și duce la nulitatea ei și poate fi ridicată, conform art. 108 alin. 1, în orice stare a procedurii.

Dar ce poate rezulta din încheierea notarului public: fie că nu s-a deschis procedura succesorală a autorului, fie că s-a suspendat procedura succesorală, fie s-a abandonat, fie că părțile interesate își contestă drepturile, ori s-au adresat deja instanței de judecată.

Ce va trebui să facă însă instanța de judecată din oficiu în fața acestor situații diferite ce rezultă din încheierea notarului public.

Apreciez că devreme ce procedura notarială devine obligatorie și prealabilă, dacă nu s-a deschis această procedură, instanța va trebui să respingă acțiunea pentru ca părțile să ceară notarului public să le elibereze părților interesate certificatul de moștenitor, caz în care dacă nu se

¹ *Dreptul nr. 5/2011, p. 11*

reclamă vreo vătămare adusă drepturilor unora dintre ei, aceștia nu mai au interesul să se adreseze instanței de judecată.

În cazul în care procedura succesorală notarială s-a suspendat, în baza art. 78 lit. a din Legea nr. 36/1995, întrucât părțile interesate deși citate nu s-au prezentat și au trecut 6 luni de la deschiderea succesiunii, situație pe care notarul public o menționează în încheiere, considerăm că acțiunea adresată instanței, de asemenea nu poate continua, întrucât neexistând un litigiu în această materie, părțile vor fi obligate să continue procedura succesorală notarială.

În cazul prevederilor de la art. 78 lit. b din aceeași lege, lipsa de înțelegere dintre părți cu privire la masa succesorală și la drepturile lor, confirmă caracterul litigios al raporturilor dintre moștenitori, caz în care notarul public nu mai este competent, pentru că procedura notarială nu se mai poate îndeplini, încetează de a mai fi necontencioasă, astfel că, în baza încheierii notarului public care constată această situație, instanța rămâne bine sesizată sub raportul competenței sale în astfel de cauze.

Cazul de suspendare, prevăzut de art. 78 lit. c din Legea nr. 36/1995, nu-și mai găsește aplicarea, întrucât părțile nu se mai pot adresa inițial instanței, fiind obligatorie și prealabilă procedura succesorală notarială și urmând mai întâi să recurgă la această procedură notarială, astfel că încheierea notarului public, în acest sens, va determina respingerea acțiunii.

Referitor la obiectul acestor acțiuni care dau în competența instanțelor judecătorești drepturile succesoriale, evident cu caracter contencios, pot fi petiția de ereditate, privind recunoașterea calității de moștenitor (art. 1130 din NCC, partajele judiciare succesoriale, etc.).

În cuprinsul noului Cod civil, în legătură cu procedura succesorală notarială, menționăm prevederile Titlului IV Cap. I art. 1126 – 1128 referitoare la opțiune, sezina și certificatul de moștenitor. Certificatul de moștenitor și efectele acestuia, potrivit art. 1132, al cărui prim alineat a fost modificat prin susmenționata lege de punere în aplicare prevede astfel: *Certificatul de moștenitor face dovada calității de moștenitor legal sau testamentar, precum și dovada dreptului de proprietate al moștenitorilor acceptanți asupra bunurilor din masa succesorală, în cota care se cuvine fiecăruia.*

Noua redactare pune astfel capăt unei dispute din practica judecătorească, referitoare la valoarea juridică a certificatului de moștenitor, pe care unele instanțe considerau că s-ar limita numai la calitatea de moștenitor, întrucât nu ar putea constitui titlu de proprietate care privește pe autor și nu pe succesori. Atât vechiul Cod civil (art. 644-645), cât și noul Cod civil (art. 557) stabilesc că dreptul de proprietate se dobândește prin convenție,

testament, moștenire legală etc.

Dacă convenția ca mod de dobândire a dreptului de proprietate este transmisiune de la autor la succesor *inter vivos*, aceeași dobândire a dreptului de proprietate se realizează prin transmisiune *mortis causa*, sub aceeași condiție ca autorul să fie titularul dreptului de proprietate. Notarul public are aceeași obligație la autentificarea unei convenții de vânzare-cumpărare, ca și la eliberarea certificatului de moștenitor, să verifice probele care atestă dreptul de proprietate al autorului ce se transmite după caz, *inter vivos* sau *mortis causa*. Evident că, după cum convenția poate fi atacată de un terț interesat întrucât dreptul de proprietate nu-i aparține vânzătorului, tot astfel certificatul de moștenitor poate fi atacat pentru că dreptul nu aparține autorului succesiunii.

La art. 1133 din N.C.C. s-a menționat la alin. 2 că *în vederea stabilirii componenței patrimoniului succesoral, notarul public procedează mai întâi la lichidarea regimului matrimonial*, ca urmare a reglementării diferitelor regimuri matrimoniale în noul Cod art. 312-372 (comunitatea de bunuri, separația de bunuri și comunitatea convențională).

Sanctiunea prevăzută de art. 1134 din N.C.C. pentru cei vătămați în drepturi prin eliberarea certificatului de moștenitor nu s-a mai limitat la anulare ci s-a declarat nulitatea, așa cum de altfel am amintit mai sus.

În cazul moștenirii vacante, N.C.C. are dispoziții diferite și clare, în sensul că dreptul de a o culege revine localității din raza căruia se aflau bunurile la data deschiderii succesiunii. Notarul public înștiințează organul care reprezintă acea localitate, care desemnează un curator pentru administrarea provizorie a bunurilor din patrimoniul succesoral (art. 1136-1139).

De asemenea, dispozițiile speciale din procedura notarială privind întocmirea inventarului, sigilarea, custodia sau, după caz, curatorul bunurilor succesoriale s-au înscris în N.C.C. – 1118-1119. De menționat, că și opțiunea moștenitorilor în temeiul legii sau al voinței autorului s-a stabilit la un an, potrivit art. 1100-1103 din N.C.C., termen care se prelungește, după întocmirea procesului-verbal de inventariere cu încă 2 luni (art. 1104) termen care, de asemenea, poate fi redus pentru motive temeinice (art. 1113).

Deosebit de importante sunt dispozițiile referitoare la sezina (stăpânirea de fapt asupra patrimoniului succesoral, dreptul de a-l administra și de a exercita drepturile și acțiunile defunctului, potrivit art. 1125 N.C.C.). Sub acest aspect, dobândirea dreptului de stăpânire de fapt a moștenirii se realizează prin certificatul de moștenitor sau hotărâre judecătorească pentru moștenitorii sezinari (art. 1126). Moștenitorii nesezinari dobândesc sezina prin certificat de moștenitor (art. 1127),

legatarul universal de la moștenitorii rezervatari, sau în caz de refuz prin certificat de moștenitor, iar legatarul cu titlu universal, după caz, de la moștenitorii legali rezervatari sau de la legatarul universal ori moștenitorii nerezervatari intrați în stăpânirea moștenirii prin eliberarea certificatului de moștenitor. În caz de refuz, de asemenea, legatarii cu titlu universal intră în stăpânirea moștenirii prin certificatul de moștenitor (art. 1128).

Legatarii cu titlu particular, potrivit art. 1129 din N.C.C., intră în posesia legatului fie de bună voie, fie prin instanță.

Fără de caracterul necontencios al procedurii succesoriale, nu se înțelege cum se poate recurge la această cale pentru obținerea sezei în cazul refuzului moștenitorilor legali de a o acorda.

În ceea ce privește pe legatarul particular, chiar dacă nu dobândește decât bunuri determinate, odată ce acceptă legatul, opțiune care trebuie să o exprime, potrivit legii, considerăm că el poate recurge, după caz, la intrarea în posesie a bunurilor prin predare de bună voie sau prin certificat de moștenitor (legatar) ce reprezintă dovada predării acestor bunuri de către moștenitorii legali sau de

legatarii universali sau cu titlu universal. Evident că pe baza acestui certificat, legatarul particular va putea exercita o acțiune reală pentru bunurile individual determinate mobile sau imobile, imprescriptibilă, iar pentru cele de gen, după individualizarea lor. În cazul în care legatul particular are ca obiect un drept de creanță, legatul are desigur la îndemână o acțiune personală prescriptibilă². Deși legatarul particular nu răspunde de datoriile succesiunii, potrivit principiului *nemo liberalis nisi liberatus*, dacă se depășește activul net al moștenirii ele vor fi deduse proporțional (art. 1067, N.C.C.).

Nu este lipsit de interes să menționăm injustețea modificării adusă art. 68 alin. 1 din Legea notarilor publici și a activității notariale, nr. 36/1995, în sensul că s-a eliminat deschiderea procedurii succesoriale prin procuror, care avea în vedere interesele legitime ale minorilor și ale persoanelor puse sub interdicție, calitate pe care o are ministerul public și la pornirea unei acțiuni civile (art. 45 Cod procedură civilă).

*Mircea IONESCU, consilier
Camera Notarilor Publici București*